

MÓDSZERTANI ÚTMUTATÓ

Youth For Change

Módszertani útmutató

Az útmutató az Autonómia Alapítvány és a Gyulafehérvári Caritas által megvalósított Youth 4 Change program keretében készült.

Bevezetés

Az alábbi módszertani leírás a Youth 4 Change projekt célkitűzéseire, módszereire, valamint a megvalósítás során szerzett tapasztalatokra és elért eredményekre épül. A kezdeményezés keretében Magyarország és Románia hat városában dolgoztunk együtt különböző háttérű középiskolás fiatalokkal annak érdekében, hogy az őket érdeklő társadalmi témák mentén kreatív és közösségi akciókat valósítsanak meg. A folyamat során mind a közvetlenül bevont fiatalok, mind pedig az aktivitásaik révén elért kortársaik készségei és társadalmi szemlélete is fejlődött és formálódott.

Ez az anyag a terepen dolgozó munkatársak részvételével megvalósított workshop-sorozat, valamint a program során készült szakmai anyagok, tervek és beszámolók alapján jött létre.

Bízunk benne, hogy a módszertan átfogó megközelítése, illetve annak egyes elemei inspirációt és támogatást nyújthatnak más szakemberek számára is, legyenek akár pedagógusok, ifjúsági munkások, vagy a fiatalokat célzó intézmények és szervezetek képviselői. Reméljük, hogy munkájuk során elősegítik a társadalmi inklúziót, a fiatalok aktív állampolgárrá válását, valamint annak megtapasztalását, hogy egymás megismerése, a közös tervezés és alkotás, illetve a környezetükre gyakorolt hatás egyaránt vonzó és örömteli élményt jelenthet a most felnövekvő generáció számára.

Tartalomjegyzék

Bevezetés	3
Háttér és célok	5
Bevonás	7
Eltérő csoportok összehozása, csapatépítés	9
Társadalmi témák körül járása és fókuszba helyezése	12
Művészeti munka	14
Bemutató események és terjesztés	18
Hatások és a folyamat értékelése	19
Zárszó	21

Háttér és célok

A projektet megvalósító Autonómia Alapítvány és a Gyulafehérvári Caritas évtizedes tapasztalattal bír hátrányos helyzetű csoportok – köztük fiatalok és romák – számára nyújtott komplex szolgáltatások és fejlesztések, valamint ezen csoportok megerősítése és helyzetbehozása terén. A szervezetek már közösen is több projektet megvalósítottak, amelyek elsősorban a hátrányos helyzetű, roma és nem roma fiatalok iskolai előmenetelét, pályaeorientációját és munkaerőpiaci sikerét segítették elő.

Ebben a mostani kezdeményezésben saját tapasztalatainkra és módszereinkre ugyanúgy építettünk, mint a témával foglalkozó szakirodalom ajánlásaira. A fiatalokkal való személyes kapcsolatépítés, a nemformális oktatási eszközök, az együttműködésre alapuló projektmunka a korábbi években megvalósított kezdeményezéseinkben is kiemelt hangsúlyt kaptak.

A Youth 4 Change projektben újdonságnak mondható, hogy tudatosan eltérő etnikai és szociális háttérrel rendelkező fiatalokkal kívántunk inkluzív csoportokban közösen dolgozni. A kontakt hipotézis több évtizedes kutatási eredményei bizonyították, hogy az eltérő társadalmi csoportokba tartozó egyének egymásra vonatkozó – esetleg sztereotíp, illetve negatív – attitűdjei pozitív irányba mozdíthatóak el, előítéleteik csökkenthetőek, ha az eltérő csoportok tagjai között interakcióra és együttműködésre kerül sor – optimális feltételek mellett. És miket tekinthetünk az optimális feltételek kritériumainak? Az inkluzív csoport tagjai között legyen egyenlő státusz, legyen a csoporttagok számára közösen elfogadott közös cél, az együttlét során nyíljon lehetőség kooperatív együttműködésre és ezt az egész folyamatot az intézményi normák is támogassák, amelyben a csoporttagok részt vesznek, és amelyekben esetleg maguk az interakciók sorra kerülnek. (Allport, G. W. (1954): On the nature of prejudice. Addison-Wesley, Boston, MA Pettigrew, T. F., Tropp, L. R. (2006): A meta-analytic test of intergroup contact theory. Journal of Personality and Social Psychology, 90(5). 751–783). Megállapítható továbbá, hogy amikor a fiataloknak lehetősége van eltérő társadalmi csoportok tagjaival találkozni, megosztani egymással történeteket és közös kreatív folyamatban vehetnek részt, az erősíteni tudja a fiatalok szolidaritását.

Korábbi munkáinktól eltérően ezúttal minden településen – lehetőség szerint – két, markánsan eltérő társadalmi helyzetű diákcsoportot vontunk be, akik jellemzően különböző középiskolákból érkeztek. Ezeket a csoportokat közös alkotásra és aktív részvételre hívtuk.

Míg a korábbi kreatív projekt munkák elsősorban a munkaerőpiaci készségek fejlesztésére és az együttműködésre épülő munka iránti attitűdök formálására fókuszáltak, addig most nem az iskolai vagy munkaerőpiaci sikerek elérése volt a fő cél. Elsősorban az inklúzió előmozdítására, valamint a fiatalok társadalmi tudatosságának és aktív állampolgári felelősségvállalásának erősítésére törekedtünk.

Célunk megvalósítása az alábbi fő módszertani lépésekből állt, amelyek részleteit a következő részekben fogjuk kifejteni:

- eltérő háttérű diákok, illetve az őket oktató közép fokú tanintézmények bevonása
- inkluzív csoportok létrehozása, csapatépítés
- társadalmi témák körüljárása és fókuszált témák meghatározása
- kreatív alkotófolyamatok meghatározása és véghezvitele
- létrejött alkotások megosztása
- hatások és a folyamat értékelése

A módszertani anyaghoz kapcsolódóan létrehoztunk egy eszköztárat is, amelyben témánként egy-két eszköz használatát részletesen is kifejtik. Ezzel célunk, kézzel fogható, és eltérő kontextusokban is használható eszközök biztosítása az érdeklődő szakemberek számára.

Bevonás

Fontos kiemelni, hogy a projekt során érintett településeken már korábban is jelentünk más kezdeményezéseinkkel. Ennek köszönhetően néhány iskolával és intézménnyel már kialakult kapcsolatunk volt, helyben élő szakértő mentor kollégák segítették a munkát, és akadtak olyan fiatalok is, akikkel már korábban kölcsönös bizalom alapuló munkakapcsolatot hoztunk létre.

Bár ezek az előzmények nem minden helyszínen és munkatársnál álltak rendelkezésre, általánosságban elmondható, hogy egyik településre sem érkeztünk „ejtőernyős-ként”, helyismeret és meglévő kapcsolatok nélkül.

Egyes helyszíneken már korábban megismert hátrányos helyzetű fiatalokra építettünk – akik eltérő városrészekben élnek és más-más iskolába járnak. Ebben az esetben a középosztálybeli fiatalokat tömörítő iskola bevonása volt kihívás. Mivel az adott városban a lakosság és a helyi intézmények zöme nem kifejezetten nyitott a roma közösségek irányában, nem volt egyszerű olyan iskolát találni, amelyik nyitott lett volna az együttműködésre. Itt első körben alapítványi fenntartású, alternatív pedagógiai módszerrel dolgozó iskolával tudtunk együttműködni, ahol a helyi munkatárs több bemutató foglalkozást is tartott. Ugyanakkor a diákok közül végül mégsem adódtak olyanok, akik be akartak kapcsolódni a programba. Ennek hátterében feltételezhetőek logisztikai okok is (az iskola is távol van a foglalkozások tervezett helyszínétől, illetve az ide járó diákok jelentős része más településekről érkezik, így nehézséget okozott volna számukra a foglalkozásokon való jelenlét). Továbbá az is feltételezhető, hogy az idejáró diákok társadalmi státusza nem volt kiemelkedően magas, és tapasztalataink szerint azok a rétegek kevésbé nyitottak a hátrányos helyzetű közösségekkel való együttműködésre, amelyek státusza közel áll hozzájuk. Ennek oka egyrészt egyfajta félelem, hogy ne csússzanak le, illetve ehhez kapcsolódóan a hátrányos helyzetű csoportoktól való tudatos elkülönülés – hogy mások se érzékeljék őket velük egyivásúaknak, hozzájuk hasonlóknak – ami szintén egzisztenciális félelemhez vezethet. Ezen a településen végül egy főként középosztálybeli, városban lakó diákokat tömörítő iskolával született meg az együttműködés. Az iskola egyházi fenntartású, amely szellemiségében fontosnak tartja a társadalmi szolgálatot, és a hátrányos helyzetű társadalmi csoportokkal való együttműködést. Itt a diákok a programban való részvételt el is számolhatták az iskolában számukra kötelező társadalmi szolgálatként, ami további gyakorlati motivációt jelentett a részvételhez. Ugyanakkor fontos megjegyezni, hogy a diákok az iskolában több társadalmi szolgálati helyszín közül választhattak, és voltak olyanok, akik kifejezetten erre a programra jelentkeztek. Volt olyan fiatal, aki kifejezetten azért, hogy jobban megismerje a roma kortársait.

Más városokban teljesen tiszta lappal indítottuk a munkát, új intézményeket és diákokat bevonva a programba. Egy településen a középosztálybeli fiatalokat egy alapítványi fenntartású, alternatív pedagógiai módszereket alkalmazó iskolán keresztül sikerült elérni, míg a hátrányos helyzetű fiatalok bevonására egy vidéki diákokat befogadó kollégium nyújtott lehetőséget.

Magyarországon az iskolai közösségi szolgálat teljesítése kötelező minden érettségig adó középiskola tanulója számára, így a programban való részvételért biztosított igazolás jelentős motivációt jelentett a diákok számára. Ez hasonlóan működött, mint a korábban említett egyházi iskolában, ahol a társadalmi szolgálatot elvárták a tanulóktól. Fontos kiemelni azonban, hogy a diákok több közösségi szolgálati lehetőség közül választhattak, és sokan kifejezetten a program tartalma miatt döntöttek a részvétel mellett. A kreatív produktumok közösségi létrehozása, amelyek társadalmi témákra reflektálnak, különösen vonzó volt számukra, és szerepet játszott a jelentkezésükben.

Egy harmadik – korábbiaknál kisebb lélekszámú településen – a legtöbb iskola elzárkózott az együttműködéstől. Ennek hátterében fontos tudni, hogy Magyarországon a civilek és iskolák együttműködése meglehetősen komoly kormányzati kontroll mellett, annak támogatása esetén tud csak megvalósulni, ami az intézmények többségének elzárkózását vonja maga után. Vagy azért, mert a fenntartó kifejezetten elzárkózik az együttműködés engedélyezésétől, vagy azért, mert az iskola nem is szeretné kockáztatni a letiltás veszélyét és az ebből adódó esetleges konfliktust a fenntartóval. Visszatérve az említett településhez, itt egy kollégiumon keresztül sikerült eljutnunk a diákokhoz, akik meglehetősen eltérő iskolákban tanultak, és társadalmi hátterüket is jelentős különbségek jellemezték.

Megállapítható, hogy az egyes helyszíneken jelentős eltérések mutatkoztak az intézmények profilja, a velük és a diákokkal korábban kialakított együttműködések, valamint a bevonás módja tekintetében. Ugyanakkor az alábbi megállapítások általános érvényűek a bevonás szempontjából, és érdemes figyelembe venni őket más szakembereknek is, akik intézményekkel együttműködve, iskolán kívüli inkluzív tevékenységekhez keresnek partnerintézményeket és diákokat.

- A diákok iskolán kívüli aktivitásokba való bevonásánál motiváló lehet, ha az adott szervezet a tevékenységet iskolai közösségi szolgálatként tudja igazolni.
- A bemutatkozó alkalmak, foglalkozások segítenek képet adni a diákoknak arra nézve, hogy milyen tevékenységekre számíthatnak a programban, és belekóstolhatnak a nem formális képzés által biztosított érdekes programokba is, ami meghozhatja a kedvüket a kapcsolódáshoz.
- A helyi munkatárs, a mentor személye motiváló lehet a fiataloknak, amennyiben már ezen az alkalmon is lehetőségük nyílik kicsit megismerni őt, megbizonyosodni arról, hogy szimpatikus, támogató személyről van szó, aki felé bizalommal lehetnek.
- A várható tevékenység és téma érthető, érzékletes és megszólító bemutatása fontos ahhoz, hogy a fiatalok tudják, olyasmiről lesz szó, ami érdekelheti őket – és később ne csalódjanak, hogy valami más történik, mint amire számítottak. A későbbiekben ki fogjuk fejteni, hogy volt, aki már a tevékenység jellegét előre meghatározta, és így olyan fiatalokat célt, akiket az adott tevékenység érdekelhet, míg más azt helyezte kiáltásba, hogy majd a létrejövő csoport tagjai találják ki, hogy milyen típusú kreatív alkotást szeretnének létrehozni.
- Felhívás közzététele az adott intézményben. A bemutató foglalkozások fontos lehetőséget nyújtottak a személyes megismerkedésre és élményre, ami az esetek túl-

nyomó többségében elsődleges inspirációként hatott. Ugyanakkor az is fontos, hogy egy rövid, akár nyomtatott, akár online elérhető anyagban érthető és megszólító módon, vonzó vizuális küllemmel be tudjuk mutatni, hogy mit is kínálunk. Ez akár a bemutatón résztvevő fiataloknak is hasznos lehet, azoknak meg még inkább, akik a személyes találkozó lehetőségében nem részesülhettek. Az információ és motiválás mellett itt a további kontaktfelvétel csatornáját is fontos meghatározni – ahol és aki-nél az érdeklődő fiatal majd jelentkezni fog.

Eltérő csoportok összehozása, csapatépítés

Amint korábban részleteztük, az eltérő településeken különböző módszerekkel vontuk be a fiatalok csoportjait. Egyes helyszíneken két, jelentősen eltérő háttérű fiatalokat tömörítő intézményen keresztül dolgoztunk, máshol egy intézményen belül szólítottunk meg sokszínű csoportokat, míg volt olyan eset, amikor egy már meglévő csoporthoz csatlakoztattunk új diákokat. Eredeti elképzelésünk az volt, hogy a hátrányos helyzetű és középosztálybeli fiatalok csoportjaival először külön dolgozunk. A helyi csoportok kialakítását és a kölcsönös szemléletformálást követően terveztük az inkluzív csoportok összeállítását és közös munkáját. Ugyanakkor a gyakorlat a legtöbb helyen azt igazolta, hogy az előkészítés nem igényelt annyi időt és felkészítést, mint azt előzetesen feltételeztük. Ahol már egy előre meghatározott kreatív tevékenységre invitáltuk a fiatalokat, ott már önmagában a közös érdeklődés megfelelő hídak bizonyult, ami mentén az eltérő háttérű fiatalok különösebb akadályok nélkül kapcsolódni tudtak egymáshoz. Máshol sem kellett különösebb hangsúlyt helyezni az eltérő háttérrel rendelkező kortársakra vonatkozó szemléletformálásra. Volt, ahol a helyi munkatárs azt emelte ki csupán a középosztálybeli fiatalok számára, hogy olyan fiatalokkal fognak találkozni és együttműködni, akikkel bár egy városban élnek, és lehet, hogy gyakran egy buszon utaznak vagy egy téren tartózkodnak, még sem szoktak egymással interakcióba bonyolódni. A magyarországi települések közül a hátrányos helyzetű diákcsoport etnikai összetételét (főként roma fiatalokról volt szó) csupán egy településen vélte fontosnak hangsúlyozni a helyi munkatárs a megcélzott középosztálybeli diákok számára.

A fiatalok közötti ismerkedést és csapatépítést nem a tudatos és explicit társadalmi szemléletformálás, hanem sokkal inkább a kölcsönös nyitottságot és partnerséget biztosító keretek közös megfogalmazása, valamint egy biztonságos, bizalmi légkör megteremtése segítette elő. Ebben a légkörben minden résztvevő bátran és nyitottan vállalhatta saját nézőpontját, értékeit és nehézségeit, függetlenül a háttérbeli különbségektől. Az empátia, az egymás felé való nyitottság és az együttműködő attitűd kialakításához kulcsfontosságú volt a közös keretek megteremtése mellett a közös érdeklődésre és élményekre való építés. Az eltérések helyett a közös pontokra helyeződött a hangsúly, ami erősítette az összetartozás érzését.

Azokon a helyszíneken, ahol már a kezdetekkor meghatározásra került a kreatív tevékenység típusa (például kreatív írás vagy videókészítés), a résztvevők az adott

tevékenység iránti közös érdeklődés révén „íróként” vagy „videókészítőként” tekintettek egymásra, kollégákként és alkotótársakként. Ez a közös pont és hasonlóság gyakran fontosabbá vált, mint a köztük lévő társadalmi, gazdasági vagy etnikai különbségek.

A közös érdeklődés mellett a közös élmények is csapatépítő hatással bírtak a csoportokra. Volt olyan, ahol a település két csoportja már úgy találkozott egymással, hogy mindkét csoport tagjai túl voltak egy jelentős kihívást jelentő csoportos játékelményen. A közös élményre való hivatkozás erős kohéziós hatással bírt az újonnan létrejövő inkluzív csoportra. Ennek a konkrét gyakorlatnak a kifejtése az eszköztárban olvasható. Ugyanakkor az általánosan megállapítható, hogy egy csoport megalkotásakor akár a korábbi hasonló élményekre való fókuszálás, akár a csapatépítés során használt gyakorlatok és játékok is erősíthetik a csapatot. Ha például egy inkluzív csoport tagjai csak közösen tudnak egy feladatot megoldani, akkor a közös „küzdelem”, siker vagy akár még a közös kudarc élménye is csapatépítő hatással lehet rájuk. Bár a kudarc is lehet csapatépítő hatású, az ilyen esetekben nagyobb az esélye annak, hogy a résztvevők egymást kezdik hibáztatni, illetve a kudarc hatására (amit egyébként is elég gyakran átélnek tanulmányaik során vagy az életük más területein) elveszítik a motivációjukat. Ezért azt javasoljuk, hogy csapatépítés során olyan gyakorlatokat vigyünk egy csoport számára, amik ugyan kihívást jelentenek a számukra (tehát nem unalmasan könnyűek), de egymással összefogva és aktívan cselekedve a résztvevők közös sikerélményhez juthatnak el általuk. A megfelelő gyakorlatok kiválasztásakor azok megfelelő szintű könnyűsége/nehézsége mellett azt is fontos végiggondolnunk, hogy milyen típusú kompetenciákat igényelnek, és hogy az adott kompetenciákkal mennyiben rendelkeznek az eltérő csoportok tagjai. Amennyiben egy verbálisan fejlett és gyenge csoport tagjait kívánjuk összehozni, akkor például kerülendő a kizárólag verbális készségeket igénylő gyakorlat, ahol az egyik csoport tagjai kudarcra fognak szembesülni, és sem ők, sem társaik nem fogják megtapasztalni azt, hogy ők is azonos, értékes tagjai lennének a közös csapatnak. A gyakorlatok kiválasztásakor is fontos szempont, hogy hogyan vegyítjük, építjük egymásra a páros kiscsoportos és közös nagycsoportos feladatokat. Míg a kisebb csoportokat igénylő feladatok inkább garantálni tudják, hogy minden résztvevő aktívan vegyen részt, és ne érezze magát potyautasnak, addig ezek a feladatok a versengést is erősíthetik, ami akár csapaton belüli törésekhez és konfliktusokhoz vezethet. A nagycsoportos feladatoknál kihívás, hogy minden résztvevő valóban aktívan részt tudjon venni, ugyanakkor a közös megtapasztalás a csapat egészének nyújt élményt, ami valószínűsíthetően a kohézió irányába fog hatni.

Az együttműködésre és közös problémamegoldásra irányuló feladatok mellett kiemelten fontosak azok a gyakorlatok is, amelyek saját magunk és társaink megismerését segítik. Ahhoz, hogy egymás felé nyitottan, érdeklődve és partneri hozzáállással forduljunk, elengedhetetlen, hogy mindezekre saját magunkkal szemben is képesek legyünk. Amíg nem ismerjük fel saját értékeinket, és csak felszínesen vagyunk képesek önmagunkkal foglalkozni, addig mások iránt sem tudunk nyitott vagy mélyebb attitűdöt kialakítani. Ugyanakkor önmagunk megismerése sokszor nehéz és zavarba ejtő folyamat. Ezért érdemes olyan gyakorlatokat és játékokat alkalmazni, amelyek

a kevésbé verbálisan kifejező vagy „lelkizésre” nem nyitott fiatalokat sem hozzák zavarba. Például az a feladat, hogy valaki két percben mutassa be magát, sok fiatal számára bénítóan hathat, különösen azoknak, akik nem érzik magukat otthonosan a szóbeli önkifejezésben. Ezzel szemben, ha arra kérjük őket, hogy rajzolják körbe a kezüket, az már sokkal kevésbé tűnik ijesztőnek. A kéz körberajzolása egyszerű feladat, nem igényel különösebb rajzkészséget, és már önmagában is egy apró sikerélményt ad. Ezáltal az önkifejezési nehézségekkel küzdő fiataloknak sem kell az üres papírral szembesülniük. Miután elkészítették a rajzot, megkérhetjük őket, hogy írjanak bele néhány dolgot, ami jellemző rájuk.

A vizuális alap sok fiatal gondolkodását inkább inspirálja, mint egy tisztán verbális feladat. Például a kézről készült rajzot nézve könnyebben jut valami eszünkbe magunkról – ez lehet egy tulajdonság, egy élmény, vagy akár egy egyszerű tény, mint hogy van egy kutyánk vagy egy kishúgunk. A rajzolással kombinált írásos gyakorlatok biztonságos környezetben végezhetőek, és a résztvevők csak annyit osztanak meg belőlük, amennyit komfortosnak érznek. Ezáltal a feladat egyszerre kínál önismereti élményt és teret a kreatív önkifejezésre, anélkül, hogy bárkit kényszerítene a személyes határai túllépésére.

Saját magunk megismerése sokszor a másokkal való együttműködés során válik igazán hatékonyá. Ha megismerünk valamit a másiktól, és ezt visszatükrözzük felé, az mindkettőnket gazdagít. Például, ha a társaim mondják rólam, hogy kedves vagyok, az sokkal mélyebben hat rám, mintha ugyanezt saját magamról állítanám. Az egymás és önmagunk megismerését segítő jó eszköz lehet a páros interjúk készítése, amelyekről bővebben is szólnunk majd az eszköztárban.

A tevékenység tartalmát illetően csapatépítő hatású lehet az is, ha a csoportokban az őket érdeklő társadalmi témákról kezdeményezünk beszélgetést. A társadalmi témák felvetésekor érdemes olyan kérdéseket is érinteni, amelyek külső szemlélőként érdekelnek minket, és olyanokat is, amelyekben személyesen érintettek vagyunk. Mindkét esetben a beszélgetések lehetőséget adnak arra, hogy megosszunk valamit önmagunkról, és megtudjunk valamit a társainkról.

Az őszinte, nem támadó vélemények, valamint a saját érzések és élmények megosztása – amelyet a bizalmi légkör tesz lehetővé – gyakran érdeklődést és kapcsolódást vált ki a csoporttagokban. A felismerés, hogy „nekem is van/volt hasonló élményem vagy gondolatom,” erősítheti a csoporton belüli kapcsolatokat, ezáltal tovább növelve a csapat kohézióját.

A tapasztalatainkat összegezve megállapíthatjuk, hogy a csoporton belüli inklúziót alapvetően indirekt módszerekkel (bizalmi légkör, közösen kialakított keretek, egymás és a másik megismerése, közös élmények, kihívások, sikerek átélése, gondolatok, élmények, vélemények megosztása, közös érdeklődés) értük el, és nem azáltal, hogy inklúzióra vonatkozó elméleti tudástadtunk volna át, illetve az eltérő háttérű diákok társadalmi helyzetének vonatkozásait boncolgattuk volna. Ha ugyanis minden ember értékes és egyenlő, akkor senkit nem érdemes egy társadalmi helyzettel azonosí-

tani, hanem egyéenként érdemes fordulni hozzá, akiben ugyanúgy vannak általános emberi értékek, bizonytalanságok, örömek és félelmek, mint bárki másban. Mindez persze nem jelenti azt, hogy nekünk, foglalkozástartóként, nem kell tisztában lennünk a résztvevő fiatalok hátterével és készségeivel, mivel csak ezen ismeretek mentén tudunk olyan gyakorlatokat választani, amiben mindenki hasonló kihívást, örömet, sikert tud megélni, és amivel nem irányítjuk rá a fókuszot akár akaratlanul olyan területre, ami bizonyos résztvevők hátrányaira vagy éppen privilegizált helyzetére túl nagy hangsúlyt fordít, illetve bizonyos résztvevőket megerősít, vagy hátrányba hoz más résztvevőkkel szemben.

Társadalmi témák körül járása és fókuszba helyezése

Az inklúzió kapcsán említettük, hogy akár direkt témaként is megjelenhet foglalkozásban vagy folyamatban, azonban indirekt módon is fókuszba helyezhetjük. A társadalmi témákhoz is eltérően viszonyulhatunk a fiatalokkal való projekt munka során. A társadalmi téma megjelenhet egyrészt a fiatalok által létrehozandó kreatív alkotások tartalmában, kontextusában, ugyanakkor a létrejött alkotások terjesztése is kapcsolódhat társadalmi felelősségvállaláshoz.

Az egyik településen, ahol kreatív írás, illetve később a létrejött írásokhoz kapcsolódó hanganyagok és grafikák létrehozása került fókuszba, a téma kapcsán nem volt semmilyen megkötés. Tehát nem volt fontos, hogy a diákok valamely társadalmi témához kapcsolódóan alkossanak. Itt a sérülékeny társadalmi csoportokkal való találkozás, interakció bírt társadalmi fókusszal, és nem maguk az alkotások témái. A fiatalok facilitált keretek között választottak ki egy sérülékeny társadalmi csoportot, illetve velük foglalkozó intézményt. Velük az előkészítési szakaszban is találkoztak, és az elkészült meséket, írásokat is elvitték hozzájuk bemutatni. Ennek részleteit az eszköztárban fejtjük ki.

Ebben az elképzelésben a projekt alapvető koncepciójához hasonlóan egyrészt az állt középpontban, hogy a tőlünk eltérő társadalmi csoportok tagjaival való pozitív kimenetelű találkozás, együttműködés pozitív hatással lehet az adott csoportok tagjaira vonatkozó nézeteinkre. Másrészt az is fontos szempont volt, hogy a fiatalokat nem csak alkotói és együttműködői szerepbe helyezte – a kreatív projekt munkán keresztül, hanem sérülékeny embertársaiknak örömet és élményt adó aktív állampolgári szerepet is átélhették.

Máshol egyszerre került fókusz a fiatalok erősségeire. Azt a kérdést vetettük fel, hogy te miben vagy jó, miben tudsz adni bármit a környezetemben élőknek? Ezek mentén a kérdések mentén készítettek a fiatalok rövid én-videókat, amelyek elkészítésében segítettek egymást. Itt az önismeret és önértékelés fejlesztése, és saját magunk aktív állampolgári potenciáljának a felismerése volt. Ha tudok, és szeretek valamit csinálni, azzal segíthetek másokon. Készíthetek frizurát kislányoknak, ha szeretek fodrászkodni, és megjavíthatom az óvoda régi számítógépét, ha a gépek bütyköléséhez ér-

tek. Ezen a településen a saját erősségek megfogalmazása után került fókuszba a szélesebb környezetünk, a város, ahol élünk. Mit szerettek ebben a városban, és mit nem? Mit változtatnátok rajta? Ezen kérdések mentén a fiatalok saját tapasztalatai, vágyai és érdeklődése révén jutottunk el olyan témákhoz, mint az oktatás vagy a droghasználat. Tehát itt is egyfajta indirekt megközelítés volt meghatározó. Nem társadalmi témákra vonatkozóan indítottunk beszélgetést a diákokkal, hanem konkrét, őket érintő ügyekből, problémákból indultunk el, és személyes érintettségük, érdeklődésük mentén kapcsolódtunk az általánosabb és komplexebb társadalmi kérdésekhez.

Volt, ahol a helyi munkatársak vittek be inputokat. Konkrét társadalmi csoportokról információt, olyan videókat, fotókat, amelyek érzelmileg megszólították és érdekelttették a fiatalokat bizonyos témák és csoportok kapcsán. Volt, aki világnapokhoz kapcsolódva eltérő témákat vitt be a fiatalokhoz, vagy éppen őket vitte el adott tematikához kapcsolódó programokra. Ezekben az esetekben volt valamilyen konkrét társadalmi ügyre, csoportra vonatkozó hatás, ami inspirálhatta és orientálhatta a fiatalokat.

Más helyi munkatárs nem vitt ilyen típusú inputokat a fiataloknak, mivel nem akarta semmilyen módon befolyásolni azt, hogy milyen témát választanak. Itt nyitott brain storminggal gyűjtöttek témákat, majd azokat közösen megvitatták, és a csoporttagok által felvetett szempontok és a többség preferenciái alapján történt meg a témaválasztás. Ennek részletei az eszközök között olvashatóak.

Az előzetes inputok nélküli nyitott ötletelés nagyon kreatív folyamatot indíthat el, ugyanakkor annak is nagyobb a veszélye, hogy olyan téma kerül fókuszba, ami valamiért mégsem szerencsés. Az, például, hogy a résztvevők érintettek egy sérülékeny téma kapcsán, erősség is lehet a hitelesség és az elköteleződés szempontjából, ugyanakkor veszélyeket is hozhat, ha olyan témát akarnak feldolgozni, ami érzelmileg túlságosan megviseli őket, vagy aminek a végeredményének megmutatása a szélesebb külvilág számára kártékony hatásokat hozhat a fiatalok megítélésére vagy éppen mentális állapotukra vonatkozóan. Szintén hozhatnak be a nyitott ötletelések olyan témákat, amelyek mentén a csoportban töréspontok jelentkeznek, illetve amikről történő kommunikáció politikai tartalommal, illetve konnotációval bírhat, ami visszaüthet a diákokra, vagy akár az intézményekre, amelyek támogatták a folyamatot.

Tehát a társadalmi témák felé orientálása a fiataloknak számon módon történhet, ugyanakkor fontos végiggondolni, hogy mi az a megközelítés, ami inspiráló lehet a csoportnak és valóban a társadalmi tudatosságot erősítheti bennük, illetve olyan témákat dolgoz fel és kérdéseket, üzeneteket vethet fel a kortársaik felé, amelyek nem rendelkeznek túl sok rizikófaktorral.

Az azonban mindenképpen fontos, hogy a témákat ne csak elvont ismereteken keresztül hozzuk közelebb a fiatalokhoz, hanem történeteken, nézőpontokon, saját életükhöz való személyes kapcsolódásokon keresztül próbáljuk megszólítani őket.

Továbbá adjunk választási lehetőséget a csoportnak, hogy milyen témával vagy társadalmi csoporttal kívának foglalkozni. Ez a választás indulhat akár teljesen nyitott ötletelésből, vagy bevihetünk hozzájuk konkrét alternatívákat, de a közösségi döntés élménye mindenképpen fontos ahhoz, hogy valóban sajátjuknak érezzék a témát, és motiváltak legyenek abban, hogy a téma kapcsán aktivitást fejtsenek ki.

Művészeti munka

A kezdeményezés egyik kiemelt fókuszja volt, hogy a fiatalok inkluzív csoportjai közösen kreatív alkotásokat hozzanak létre, ezáltal megtapasztalva az alkotás örömét, kifejezve saját érzéseiket, gondolataikat a világról, és hatást gyakorolva környezetükre. A művészeti alkotás folyamata az egyéni önkifejezésen keresztül fejleszti az önismeretet, önreflexiót, bizonyos helyzetekben megerősítő vagy akár terápiás hatással is bírhat – amikor egy fiatal megtapasztalhatja, hogy jó valamiben, illetve fel tud dolgozni olyan témákat, amelyek kihívásokat jelentenek számára. Ugyanakkor csoport szintjén is fejlesztő hatású, hogy egy közös téma vagy cél mentén a fiatalok véleményt cserélnek, vitatkoznak, döntéseket hoznak, felelősséget vállalnak, egyenként hozzáadnak valamit egy nagy egészhez, ami nélkülük kevesebb lenne. Az együttműködési készség mellett a közösségi művészeti aktivitás lehetőséget teremt arra, hogy milyen sikert és örömet jelenthet az inkluzív állampolgári kezdeményezésekben való részvétel. Az elkészült alkotások büszkeség érzetét nyújthatják a fiataloknak és a környezetük részéről is pozitív visszajelzéseket válthatnak ki.

Ahhoz, hogy milyen művészeti formát válasszunk fontos szempont, hogy mi iránt érdeklődnek a fiatalok, mi az, amiben esetleg már gyakorlatot szereztek, illetve ami új kihívást jelenthet a számukra. Hasznos, ha a fiatalokat kicsit kimozdítjuk a komfortzónájukból, amikor műfajt választunk, ugyanakkor az is, hogy ne vigyük őket a pánik zónába se, ami adott esetben negatív élményt okozna számukra. Itt természetesen az érdeklődés mellett a kompetenciák is meghatározóak. Mik azok a tevékenységek, amelyeket kedvük van végezni a fiataloknak, és amelyek vélhetően sikerélményt fognak okozni számukra? Ugyanakkor egyetlen csoport sem áll azonos érdeklődésű és készségekkel rendelkező fiatalokból. Valaki szeret szerepelni, a másik inkább csöndben rajzol. A tevékenységek kialakításakor fontos arra is figyelmet szentelni, hogy az eltérő fiatalok egyaránt örömet és sikert élhessenek meg.

Voltak olyan helyszínek, amik már bizonyos kreatív tevékenységet rendszeresen művelő, az iránt érdeklődő fiatalok csoportja köré szerveztek tágabb csapatot. Itt a videó készítés iránti érdeklődés adott volt a fiatalok körében, és a később kapcsolódó fiatalok is tudták, milyen tevékenységekre számíthatnak. Ugyanakkor a videókészítés sokrétű feladatokat biztosít, amelyekben eltérő készségű/érdeklődésű diákok egyaránt ki tudnak teljesülni. Aki szeret szerepelni, az eljátszhat szerepeket, míg mások a kamera mögül, megfigyelő attitűddel vehetnek részt a folyamatban, vagy a történet vázát alakíthatják ki, ha dramatikus gondolkodásuk van, és szeretnek ötletelni. Megint mások esetleg jelmezek, kellékek kialakításán, összeválogatásán dolgozhatnak. Tehát mindenki értékes tagjává tud válni egy közös csapatnak.

Ugyanakkor, ha egy tevékenység iránt érdeklődik egy csoport, és ebben már van tapasztalatuk, akkor is érdemes a horizontot tágítani. Esetükben a zenei foglalkozások egészítették ki a filmkészítést, és videóklipet készítettek. Ugyanakkor azt is fontos leszögezni, hogy a közösségi művészeti alkotás során nem feltétlenül az adott művészeti területen „tehetséges” fiatalokkal lehet csak sikeres a munka. Minden művészeti módszerben fontos olyan eszközöket találni, amelyek mentén a zene esetében ha mis hangon énekelő vagy éppen ritmus érzékkel alacsony szinten rendelkező fiatal is értéket tud teremteni. A fiatalok az énekelés és az instrumentális hangszerek használata mellett számos más eszközzel tudnak hangokat rögzíteni, előállítani, illetve módosítani, amelyek sikerélményt tudnak nyújtani hagyományos értelemben vett tehetség vagy hosszú hónapok-évek gyakorlása nélkül. Ritmus köznapi tárgyak használatával is elő lehet állítani, melódiákat lehet szöni egyszerű magánhangzók-ból, és a környezetünkben hallható hangok rögzítése és feldolgozása is út lehet a zeneiséghez. Hasonló megközelítések és eszközök – élményt és sikerélményt adó, önkifejezésre alkalmas – hosszabb és komolyabb befektetést nem igénylő eszközök és módszerek használata, természetesen más művészetek – például a videózás vagy éppen a képzőművészet – terén is alkalmazandóak, amennyiben az a célunk, hogy a csoportunkba tartozó fiataloknak élményt és örömet tudjunk biztosítani.

A videózás és a zene összekapcsolása: videóklip készítése azért is sokszor pozitív a fiatalok számára, mert ez a műfaj sok fiatal számára vonzó és populáris. Ugyanakkor a megvalósítás során már érdemes tovább lépni a kommersz formai és tartalmi elemeket, hogy a fiatalok valóban a saját hangjukon szólaljanak meg, és ne másolni kezdjenek esetleges példaképekről vagy meghatározó trendekről. A tartalmat illetően, például fontos a kérdésfelvetés, illetve a fiataloktól érkező ötletek, gondolatok facilitálása. Ez a csoport olyan kérdéseket kapott, mint, hogy mit szeretsz a városodban, mit nem, illetve mit változtatnál? Ezek mentén hozott létre egy szöveget, ami őket érintő témákat és gondolatokat hozott felszínre belőlük, amelyek igazán érdemesek voltak arra, hogy megmutassák őket a kívüllagnak.

A videóklip létrehozása hosszabb folyamat eredménye volt. Elsőként rövidebb videókat, hanganyagokat hoztak létre a csoportok tagjai egyénekenként, párokban vagy csoportosan. Ezek az aktivitások szakmai fejlődést is nyújtottak számukra, illetve olyan rövid távon – akár pár óra alatt elérhető – sikert, amik szakmai háttérrel és motivációt nyújtottak ahhoz, hogy a klipkészítés komplex feladatának is neki fogjanak. A lépésről-lépésre való haladás mind a szakmai fejlesztés, mind a rendszeres pozitív élmények megtapasztalása miatt elengedhetetlen.

Ugyanakkor nem csak a népszerű művészeti formák lehetnek alkalmasak fiatalok bevonásához és aktivizálásához. Az írás például nem mondható a tizenéves fiatalok jellemzően népszerű kreatív tevékenységének, ugyanakkor mégis akadnak olyan diákok, akik a kreatív írás terén érdekeltek. Az egyik településen kifejezetten írásművek létrehozására és egy közös könyv összeállítására lettek meginvitálva a diákok már csoport megalakulásakor. Itt természetesen már azok a fiatalok jelentkeztek, akik szeretnek írni. Rájuk általában inkább csendes megfigyelő attitűd jellemző, intellektuális érdeklődésű diákokról van szó. Az írás ráadásul nehezen válhat kooperatív

műfajjára – bár erre is van példa. Itt a fiatalok saját írásműveket hoztak létre, és ebben a folyamatban inkább reflektálással tudták támogatni egymás munkáját, nem anynyira közös alkotásról volt szó. Mivel a fiatalok érdeklődése, ízlése eltérő, így a létrejövő munkák is nagyban eltértek egymástól, mind formájukban, mind tartalmukban. A kreatív íráskészségük fejlesztését itt is tréner segítette. Az írás legtöbbször számukra már korábban is gyakorolt, komfortzónájukba tartozó tevékenység volt.

Ugyan akkor ahogy a másik csapatban a videókészítés mellé a zenekészítés lett új kreatív terület – ami nyitott a fiatalok horizontján, itt az írásművekhez grafikai alkotások és hanganyagok is készültek. Minden csoporthoz tartozó fiatal foglalkozott a vizuális és auditív anyagok létrehozásával is, ugyanakkor volt közülük olyan, aki érdeklődése és készségei mentén inkább az egyik, míg mások inkább a másik területen mélyedtek inkább el. Az anyagok elkészítése során a zenei és grafikai területen dolgozó tréner is olyan megközelítést alkalmaztak, hogy a létrejövő anyagok, ne közvetlenül illusztrálják az írásműveket, inkább érzések, gondolatok, asszociációk mentén kapcsolódjanak azokhoz. A létrejött kiadvány itt végül írásokat, grafikákat tartalmazott és hanganyagok is kapcsolódtak hozzá.

A harmadik magyarországi helyszínen nem egy meglévő kreatív alkotócsoport profiljára építettünk, és nem is foglalkoztunk meg egy konkrét művészeti műfaj formát, amikor a fiatalokat behívtuk a programba. Itt a felkérés az volt, hogy jöjjenek be a programba, és a létrejövő csoporton belül hozzanak majd együtt döntést mind a fókuszba helyezendő társadalmi témára, mind a kreatív feldolgozás eszközeire vonatkozóan. Ezen a településen ráadásul nem egyéves folyamatra került sor, hanem két rövidebb, pár hónapos folyamatra.

Ahogy a társadalmi témák közös beszélgetések, brainstorming, érvelések és szavazás alapján lettek kiválasztva, hasonló volt a folyamat a kreatív műfaj meghatározására vonatkozóan. A választás során fontos szempont volt a fiatalok érdeklődése, az, hogy az eltérő készségű és érdeklődésű fiatalok egyaránt találjanak az adott műfajon belül számukra vonzó tevékenységeket, illetve hogy a kreatív projektterv megvalósítható legyen a rendelkezésre álló idő és forráskeretek mentén.

A fiatalok eltérő érdeklődése és készségei mentén az első csoportban két párhuzamos alkotócsoport foglalkozott a mentális betegségek, problémák témájával. Az egyik csapat egy fikciós videót készített el – ahol a történet megírása, a felvételek rögzítése, a film rendezése, szerepek eljátszása és a kapcsolódó kellékek, jelmezek beszerzése sokszínű feladatokat biztosított a fiatalok számára. A másik csoport képzőművészeti alkotások létrehozásával foglalkozott. Ezen a településen a második félévben ismét képzőművészeti alkotások elkészítésére, valamint közös falfestésre és outdoor akcióra került sor, valamint mindezek mellett egy rap dalt is létrehozott a csapat.

A kreatív folyamatok során néha felmerült dilemmaként, hogy a fiatalok mennyiben dolgozzanak fel, és mutassanak meg olyan témákat, amelyek kockázatot jelenthetnek. Akár azért, mert túlságosan aktuálpolitikai kapcsolódásuk van, akár azért, mert olyan személyes, sérülékeny tartalmakat dolgoznak fel, amelyek megosztása a ké-

sőbbiekben akár rájuk, akár a befogadók számára kontraproduktív hatással lehet. Az egyik videófilmben például a mentális problémák és az öngyilkosság témája merült fel – ami több fiatalot érint általában és a csoportban is több érintett volt jelen. Mivel a fiatalok ezt a témát választották, ennek a feldolgozása került terítékre. Azonban amikor azt szerették volna néhányan, hogy a film főszereplője ne csak tervezze az öngyilkosságot, hanem végre is hajtsa azt, akkor erről először igyekeztünk lebeszélni őket, majd az opció végül kizárásra is került. Ezt ugyanis túlságosan veszélyesnek érezték a trénerok, mind az alkotásban résztvevő fiatalok mentális állapota szempontjából, mind a majdani befogadók pszichéje kapcsán. Így végül a történetben a fiatal nem halt meg, barátai megtalálták és segítettek neki. Ez a narratíva meglátásunk szerint jobban erősíti a kortársak felé való nyitást, az egymás segítése fontosságának felismerését – az állampolgári aktivitást – mint egy tragédiával záruló történetet, ami inkább a depresszió és apátia felé orientálta volna a fiatalokat. A közösségi kreatív alkotófolyamat során fontos, hogy minél több döntést a fiatalok maguk hozzanak meg, mind a tartalomra, mind a formára, mind a felelőségek és feladatok leosztására vonatkozóan. Ugyanakkor a velük foglalkozó trénereknek lehetőség szerint meg kell óvniuk őket attól, hogy olyan irányba menjenek el, ami akár rájuk, akár az elkészülő alkotásra vagy annak befogadóra negatív hatást gyakorolhat. Ezt a hatásgyakorlást megtehetik facilitált kérdésekkel, amelyek a csoportot felelős gondolkodásra, önreflexióra és tudatos döntések meghozására sarkallhatják. Ugyanakkor bizonyos esetekben, akár a tiltás eszközét is használhatja a tréner – azonban ezt csak akkor, ha a facilitálás és az eltérő szempontok behozása nem vezetett sikerre, és amennyiben úgy látszik, hogy a tréner által „rossznak” vélt döntés veszélye jelentős, és nem áll arányban azzal a szinten valamelyest negatív hatással, amit az vált ki, hogy a kooperatív, közösségi alkotáshoz szükséges csoportos döntéshozatal autonómiája sérül a foglalkozásvezető tiltó rendelkezése miatt.

Szintén dilemmát vetett fel, hogy a másik településen oktatási és droghasználati problémákat felvető diákok munkája ne kapjon veszélyes aktuálpolitikai fókuszot, illetve ne stigmatizálja az adott témákat felvető, azokat bemutató, kérdéseket és üzeneteket megfogalmazó fiatalokat.

A kreatív alkotófolyamatok kapcsán összességében az alábbiak fogalmazhatóak meg.

1. A művészeti formát vagy előre határozzuk meg, és ehhez keressünk érdeklődő fiatalokat, vagy a csoport tagjaival közösen válasszunk ki számukra érdekes és kompetenciáiknak megfelelően kreatív formákat.
2. Az alkotáshoz kapcsolódóan vegyük figyelembe, hogy az eltérő készségekkel és érdeklődéssel rendelkező fiatalok egyaránt találjanak számukra vonzó tevékenységet, amiben sikert tudnak elérni, és érdemben hozzáadni a közös eredményhez.
3. A kreatív alkotás során olyan feladatokat és tevékenységeket alkalmazzunk, amelyek egyrészt kimozdítják a fiatalokat a komfort zónájukból, ugyanakkor nem juttatják el őket a pánik zónába.

4. Lépésről lépésre haladva rendszeresen biztosítsunk számukra lehetőséget az alkotás örömeinek és sikerének megtapasztalására, ami hozzásegíti őket a motivációjuk fenntartásához és a fejlődéshez.
5. Kombináljuk az egyéni és csoportos feladatokat – mindenkinek legyen személyes autonóm feladatköre, ugyanakkor legyen lehetőség egymásra való reflektálásra és csoport szintű döntések meghozatalára is.
6. A kreatív folyamatok során olyan eszközöket alkalmazzunk, amelyek az adott művészet területén azoknak is örömet és sikert tudnak nyújtani, akik az adott művészeti ág akadémiás művelésében esetleg kihívásokkal kudarcokkal szembesülnének. A másolás és valamilyen külső esztétikai elvárás helyett arra inspiráljuk és motiváljuk őket, hogy a saját látásmódjuk, kreativitásuk, ízlésük, gondolatviláguk mentén hozzanak létre alkotásokat.
7. A kreatív folyamat során felmerülhetnek dilemmák, ezek megoldásában, releváns döntések meghozásában támogassuk kérdésekkel, szempontok behozásával a felelős, önreflektív döntések meghozatalát, és a döntést csak akkor vegyük át a saját kezünkbe, amennyiben más megoldást nem látunk.

Bemutató események és terjesztés

A kreatív alkotófolyamatok önmagukban jelentős mértékben fejleszthetik a résztvevők önismeretét, készségeit, valamint a csoport együttműködési képességeit. Már a folyamat közben is számos alkalom adódik arra, hogy a résztvevők örömet és sikert éljenek meg. A fiatalok gyakran osztják meg a környezetükkel a folyamatról szóló élményeiket, ezzel multiplikátor hatást váltva ki. Az alkotói folyamat lezárása azonban kiemelten fontos: az elkészült művek szélesebb körben való bemutatása, terjesztése, valamint a környezettől érkező visszajelzések lehetőséget adnak arra, hogy megkoronázzuk az egész folyamatot.

Az alkotás értékét az emeli ki igazán, hogy az nemcsak a mi ügyünk marad, hanem másokat is elér, hatást gyakorol rájuk. Ezáltal a résztvevők megtapasztalhatják az aktív állampolgárság élményét, visszatekinhetnek az általuk megtett útra, átélhetik a büszkeség érzését, és megerősítő visszajelzéseket kaphatnak a környezetüktől.

Fontos, hogy az események megfelelő hangsúlyt és láthatóságot kapjanak, és a tervezésük, megvalósításuk a csapat tagjaival közösen történjen. Ez segíti, hogy a résztvevők valóban magukénak érezzék a folyamatot és az eredményeket egyaránt.

Az esemény helyszíne kiemelt jelentőséggel bír. Olyan helyszínt érdemes választani, amely vonzó a fiatalok számára, és presztízsértékkel bír, akár a résztvevők, akár az alkotások szempontjából. Például az egyik településen a fiatalok által létrehozott könyvet egy patinás helyi könyvtárban mutatták be, ezzel is hangsúlyozva, hogy az alkotásaik a kultúra és a jövőbeni kulturális örökség szerves részét képezik.

Fontos eldönteni, hogy milyen közönséget szeretnénk megszólítani. Az esemény lehet védett jellegű, amelyen kizárólag a fiatalok barátai és családtagjai vesznek részt, de szélesebb közönséget is célozhatunk, beleértve a helyi társadalmat, más hasonló kezdeményezések érintettjeit (például fiatal alkotókat, oktatási és kulturális szakembereket), vagy akár hírességeket is. Ha a sajtó képviselőit is meghívjuk, fontos előre átgondolni, hogyan mutatjuk be az eseményt.

A meghívottak körét mindig a fiatalok igényeihez és komfortérzetéhez igazítsuk. Lehet, hogy szívesen látják tanáraikat vagy szüleiket, de az is elképzelhető, hogy nem. Érdemes közösen átgondolni, milyen előnyei és hátrányai lehetnek egy szűkebb vagy szélesebb közönségnek, és ennek alapján dönteni.

A létrejött alkotások bemutatása mellett érdemes lehetőséget biztosítani a fiataloknak arra, hogy megosszák saját élményeiket és gondolataikat. Az esemény szakmaiságát növelheti, ha a fiatalokkal dolgozó szakemberek beszámolnak a módszereikről, vagy ha külső szakértők – például művészek, irodalmárok vagy kurátorok – reflektálnak az alkotásokra.

Az interakciók bevonása is fontos lehet. Egyes eseményeken a közönség is részt vehet a kreatív tevékenységekben, például közösségi alkotásban. Az egyik településen például egy szabadtéri kiállításhoz kapcsolódóan a látogatók bekapcsolódhattak egy közösségi falfestésbe.

Az esemény előkészítésekor törekedjünk arra, hogy a fiatalok minél több részfeladatban aktívan részt vehessenek érdeklődésük és képességeik mentén. Az alkotások bemutatásán túl vonzó lehet számukra például a zenei program összeállítása, a technikai eszközök kezelése, a catering szervezése, vagy akár az esemény moderálása. Azonban az is egy opció, hogy a rendezvényszervezési feladatokat mások vállalják át, hogy a fiatalok az eseményt teljes mértékben élvezhessék.

Fontos, hogy az esemény részleteit legalább egy hónappal előre rögzítsük – beleértve a helyszínt, a programot és a meghívottak körét. Ez elegendő időt biztosít a részletek kidolgozására, az esemény népszerűsítésére és a résztvevők toborzására.

Hatások és a folyamat értékelése

Annak érdekében, hogy megállapítsuk, mennyire sikerült elérni a kitűzött céljainkat, és hogy a tevékenység milyen hatással volt a résztvevő fiatalokra, valamint a szűkebb-tágabb környezetükre, elengedhetetlen a program értékelése. Ebben a résztvevő fiatalok visszajelzései és a velük dolgozó szakemberek meglátásai egyaránt kulcsszerepet játszanak.

A program során a fiatalok társadalmi kérdésekkel, inklúzióval és aktív állampolgársággal kapcsolatos attitűdjeit az együttműködés megkezdése előtt, valamint annak

lezárásakor is mértük. Ehhez kvantitatív módszereket (kérdőíveket), valamint kvalitatív eszközöket (interjúkat) alkalmaztunk. A foglalkozásokat vezető szakemberek és mentorok rendszeresen beszámoltak a fiatalokkal végzett munka során alkalmazott módszereikről és az elért eredményekről. Ezek az információk fontos támpontokat adtak arra vonatkozóan, hogy milyen eszközök és megközelítések járultak hozzá céljaink megvalósításához, illetve melyek voltak a leginkább hatékonyak.

Általánosan elmondható, hogy a kezdeményezésben való részvétel a fiatalok számára jelentős élményt, sikert és örömet nyújtott. A program hatására a résztvevők tudatosabbá és aktívabbá váltak a társadalmi kérdések iránt, és több esetben önállóan, a programtól függetlenül is szerveztek társadalmi témákhoz kapcsolódó eseményeket.

A társadalmi tudatosság és aktivitás növelése mellett kiemelt cél volt a társadalmi inklúzió elősegítése, amely az eltérő háttérű fiatalok közösségbe szervezésével és közös tevékenységekkel valósult meg. Mint korábban is említettük, a bizalmi légkör kialakítása, a közös érdeklődésre épülő feladatok, az együttműködés és a kreatív munka mind hozzájárult ahhoz, hogy a diákok közelebb kerüljenek egymáshoz. Az eltérő háttérű, különböző tanintézményekben járó fiatalok között barátságok születtek, és a csoportok működését támogató, családi légkör jellemezte.

Több példa is mutatja, hogy a fiatalok a programon kívül is elkezdtek találkozni. Egy településen például egy kollégiumban lakó diákok alkották a csoportot. Míg korábban a résztvevők meglehetősen elzárkózottan éltek, és egymással is alig érintkeztek, a program hatására erős, támogató közösség formálódott közöttük.

A közös munka során bizalmas kapcsolatok alakultak ki a fiatalok és a mentorok között, ami több esetben a projekt fókuszán túlmutató ügyek megjelenéséhez vezetett. Például egy hátrányos helyzetű, idősebb diáknál komoly megélhetési gondok merültek fel, ezért mentora a munkakeresésben nyújtott támogatást. Egy másik fiatal esetében mentális problémák kerültek felszínre, ami pszichiáter bevonását tette szükségessé. Néha a komplex nehézségekkel küzdő diákok kapcsán közvetítés vált szükségessé a különböző intézmények, a diák és szülei között.

Az, hogy a diákok ilyen problémákkal is bizalommal fordultak a szakemberekhez, jól mutatja, hogy sikerült mély bizalmat építeni a résztvevők között. Ez ugyanakkor arra is rávilágít, hogy a fejlesztés nem korlátozható az élet egyetlen területére, mivel az egyéb dimenziók figyelmen kívül hagyása ellehetetlenítené a valódi támogatást.

Ugyanakkor fontos figyelembe venni, hogy a program fókuszán, illetve a szakemberek kompetenciáin kívül eső kihívások kezelése különleges odafigyelést igényel. Ilyen esetekben célszerű külső szakembereket bevonni, és megfelelő csatornák vagy intézmények felé irányítani a fiatalokat. Különös gondossággal kell mérlegelni, milyen típusú és mélységű támogatást tudunk nyújtani, figyelembe véve a rendelkezésre álló kapacitásokat és kompetenciákat, valamint a program és a többi résztvevő érdekeit.

Zárszó

Módszereink és eredményeink különböző településeken és kontextusokban is igazolták, hogy eltérő háttérű fiatalok képesek egymás iránt nyitott, társadalmi kérdésekre érzékeny, kreatív és önreflektív állampolgárokká válni. Ehhez olyan közeget kell teremtenünk, amelyben a bizalom és a nyitottság alapvető, lehetőségük van gondolatokat és ötleteket megosztani, valamint közösen alkotni olyan kreatív területeken, amelyek vonzóak számukra. Ha valóban figyelünk rájuk, értékesnek tartjuk őket, és ezt kommunikáljuk is feléjük, ők is elhiszik magukról és egymásról, hogy értékesek, és érdemes nyitottan megismerni a másikat.

Amennyiben olyan tevékenységeket kínálunk számukra, amelyek örömet, sikerélményt és maradandó élményeket nyújtanak, motiváltakká válnak, és képesek olyan értékeket teremteni, amelyeket büszkén oszthatnak meg környezetükkel is.

Bátorítunk minden fiatalokkal dolgozó kollégát, hogy hozzon össze különböző háttérű fiatalokat – kontrollált, pozitív körülmények között. Teremtsenek lehetőséget a közös beszélgetésekre, alkotásra, társadalmi szerepvállalásra, és biztosítsanak platformot a fiatalok számára, hogy megmutathassák, milyen eredményeket érhetnek el együtt.

További jó munkát, sok sikert és örömet kívánunk!

Az Európai Unió finanszírozásával. Az itt szereplő vélemények és állítások a szerző(k) álláspontját tükrözik, és nem feltétlenül egyeznek meg az Európai Unió vagy az Európai Oktatási és Kulturális Végrehajtó Ügynökség (EACEA) hivatalos álláspontjával. Sem az Európai Unió, sem az EACEA nem vonható felelősségre miattuk.